

# CIÈNCIA EN SÈRIE

## LA CIÈNCIA EN LES SÈRIES DE TELEVISIÓ ACTUALS

Avís de l'autor: aquest article conté un nombre gens menyspreable de *spoilers*

Toni Pou

### ■ EL FENOMEN SERIAL

El segle XXI ha arribat amb un fenomen narratiu i visual sense precedents que suma milions d'espectadors arreu del món: les sèries de televisió. Tot i que de sèries, a la televisió, n'hi ha hagut sempre, *The Wire* (2002-2008) i *The Sopranos* (1999-2007) van donar el tret de sortida al que el consens entre crítics ha anomenat «tercera edat d'or de la televisió». Les sèries d'aquest nou segle són, en general, més complexes que les sèries anteriors, més ambicioses, tant des del punt de vista narratiu com estètic, i han assolit nivells de difusió extraordinaris. L'univers narratiu d'una sèrie ja no es limita als capítols emesos per televisió, sinó que es teixeix a partir de webs, vídeos de YouTube, comptes de Twitter i altres canals de comunicació (oficials o no). A més, en el món connectat i globalitzat actual, les sèries compten amb exercits de fans que les analitzen gairebé a temps real, generant així una quantitat d'informació ingent que els guionistes més perspicaces saben com utilitzar. Hi ha fans que fins i tot arriben a produir material narratiu que, es vulgui o no, expandeix l'univers de la sèrie. El fenomen serial, per tant, ha transformat tant la concepció de relat audiovisual com els models de visionat i d'interpretació. Per tot això, ja hi ha experts que apunten que si el segle XIX va ser el segle de la novel·la i el segle XX el del cinema, les sèries de televisió són la forma narrativa pròpia del segle XXI.

### ■ USOS NARRATIUS DE LA CIÈNCIA

La influència de la ciència en altres manifestacions culturals i, en particular, en la narrativa literària i audiovisual, és innegable. Molts narradors han utilitzat continguts científics per augmentar la versemblança dels relats i d'altres han bastit el nus de moltes històries a partir d'un

coneixement científic amb el rol d'un tresor en forma de remei miraculós o de font d'energia inesgotable. Els autors del que es coneix com a ciència-ficció han estirat des de sempre els límits de la ciència per especular amb un futur en què els avenços científics i tecnològics distorsionen l'ordre moral i social. Però hi ha autors que, anant una mica més enllà, han utilitzat la ciència no com un element més de la història, sinó com una part rellevant de l'estructura narrativa i estètica de l'obra, com una mena de fluid que impregna el canemàs profund de la narració i li confereix nous matisos i dimensions. En són exemples les novel·les *Brummstein* i *Machine* del danès Peter Adolphsen, el *Proyecto Nocilla* de l'escriptor corunyès Agustín Fernández Mallo, o fins i tot alguns passatges de la *Sonata a Kreutzer* de Tolstoi. En totes aquestes obres es podria dir que s'utilitza la ciència com a tècnica narrativa.

Tot i que en la ficció televisiva actual la ciència s'utilitza de moltes maneres, en alguns casos, a diferència del que succeïa en sèries anteriors, es pot parlar d'un ús de la ciència com a veritable tècnica narrativa. Vegem a continuació alguns exemples d'aquests usos.

### ■ FINS ON LA TECNOLOGIA ENS PORTI

Que la ciència-ficció no necessita naus espacials, espases làser ni viatges en el temps per trasbalsar l'espectador queda ben clar a *Black Mirror*, una sèrie que explora els aspectes més foscos de la tecnologia, aquells que no només no resolen problemes sinó que en creen de nous.

En el tercer capítol, per exemple, es planteja una tecnologia que equival a una memòria il·limitada. Tothom que ho vol disposa d'una microcàmera de vídeo integrada a l'ull que ho enregistra absolutament tot. A més, és molt fàcil rebobinar, accedir a les imatges i projectar-les en una pantalla o a la paret. Aquesta situació té moltes conseqüències d'ordre pràctic: per començar, l'acte de

«ELS AUTORS DE CIÈNCIA-FICCIÓ HAN ESTIRAT DES DE SEMPRE ELS LÍMITS DE LA CIÈNCIA PER ESPECULAR AMB UN FUTUR EN QUÈ ELS AVENÇOS CIENTÍFICS I TECNOLÒGICS DISTORSIONEN L'ORDRE MORAL I SOCIAL.»



Zeppotron



WGN America

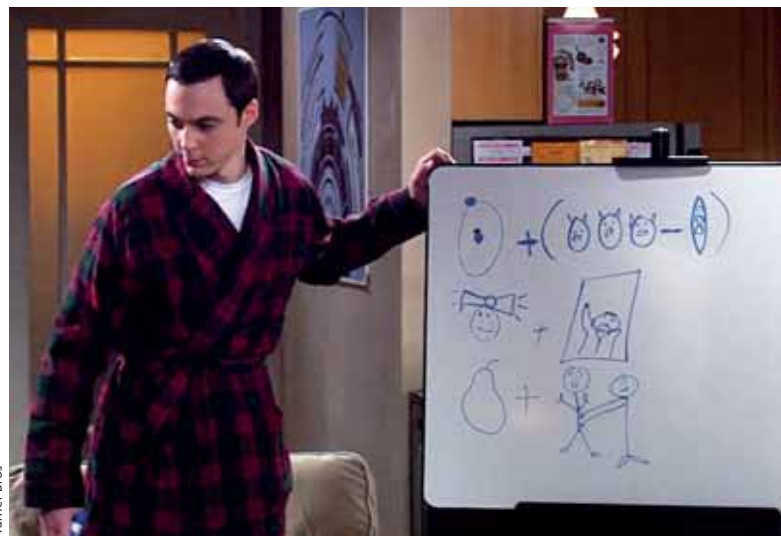
mentir es complica perquè en qualsevol moment algú pot reclamar imatges que sostinguin la presumpta mentida. Per tant, això implica un compromís autèntic amb tot el que es fa i es diu. Hi estem preparats? En som conscients o, més aviat, ja ens va bé que algunes coses quedin enterrades per sempre més en un passat irrecuperable?

En aquest marc, a més, la memòria i els records exercirien un paper molt diferent. Els experts ja diuen que la memòria ha canviat des que existeix Google, però com seria la nostra vida i el nostre cervell si poguéssim reviuir records amb tot luxe de detalls? Tal com escriu Enrique Vila-Matas al principi de la inoblidable *Lejos de Veracruz*, «La nostàlgia d'un lloc solament enriqueix mentre es conserva com a nostàlgia, però la seua recuperació significa la mort». Tindria sentit, doncs, reviuir els moments de felicitat? I si no ho semblessin tant, ara, de feliços?

### ■ L'AMOR EN TEMPS DE LA QUÀNTICA

Segons la teoria del multivers, pot existir un nombre il·limitat d'universos paral·lels en què es poden donar totes les combinacions de fets que ens puguem imaginar. Tot i que sembli esbojarrat, hi ha científics que sostenen que assumir l'existència d'universos paral·lels explica molt millor el comportament de la matèria a escales microscòpiques. Aquesta hipòtesi, d'una potencialitat narrativa extraordinària, és un dels esquelets de *Fringe*, una sèrie que comença com ho feia *The X-Files*, amb una unitat especial de la policia que es dedica a

*A Black Mirror* s'explora els aspectes més foscos de la tecnologia, aquells que no només no resolen problemes sinó que en creen de nous.



Warner Bros

Un aspecte important del tractament de la ciència a *The Big Bang Theory* és la incorporació immediata de l'actualitat científica. En la imatge, escena de la sèrie en què Sheldon Cooper tracta de descriure amb dibuixos el bosó de Higgs.

«'THE BIG BANG THEORY' SOBREVIU  
ESSENCIALMENT GRÀCIES A L'HUMOR,  
ALS GAGS QUE SE SUCCEIXEN UN RERE  
L'ALTRE»



*Manhattan* recrea el moment en què, al costat de Richard Feynman, les ments més brillants dels Estats Units es van concentrar per construir la bomba atòmica abans que els nazis.

resoldre casos misteriosos. *Fringe* arrenca amb una estructura de cas presentat i resolt a cada capítol, però de mica en mica emergeix una trama de fons que es basa en l'existència d'un univers paral·lel que interactua amb l'univers on viuen els protagonistes. Això, a més de generar certa tensió dramàtica, planteja inevitablement el tema de la identitat. La comparació del mateix personatge en un i altre univers ens arrossega a preguntar-nos què ens fa realment qui som i com som.

*Fringe* és, també, una sèrie travessada per una història d'amor que té un punt d'èpic, gràcies justament a l'existència dels universos paral·lels. Si ens poséssim a la pell d'un crític abrandat, podríem dir que la teoria dels universos paral·lels ha donat lloc a una de les grans històries d'amor del segle XXI.

#### ■ HUMOR CIENTÍFIC AL SOFÀ

L'humor científic és la clau de l'èxit de la sèrie *The Big Bang Theory*, una comèdia de situació que retrata el dia a dia d'un grup de joves científics, els seus progressos professionals, amors i desamors, i la seva afició als còmics, *Star Wars* i *Star Trek*. La majoria de personatges són estereotips exagerats, sobretot en Sheldon, un ultraracionalista brillant que interpreta el món literalment i que està incapacitat per a la ironia. Les evolucions d'aquests personatges i la seva relació amb la resta del món creen situacions que freguen l'absurd, de les quals en surt un hu-

mor intel·ligent que sovint es basa en conceptes científics força complexos, com ara la teoria de cordes o el posat de superioritat d'alguns físics teòrics respecte la resta de científics.

Un altre aspecte interessant del tractament de la ciència a la sèrie és la incorporació immediata de l'actualitat científica, com la que es va fer el 2012 amb la detecció del famós bosó de Higgs, o el 2014 amb l'anunci de la suposada detecció d'ones gravitatòries primordials. Aquesta incorporació actua com a lligam entre els personatges i el món quotidià de l'espectador, fet que n'augmenta la proximitat.

Per la seva pàtina d'humor, pels personatges i les vicissituds que viuen, *The Big Bang Theory* ha estat comparada amb *Friends*, però tot i que els personatges evolucionen en el pla personal, aquest procés de canvi no és suficient, com sí que ho era a *Friends*, per mantenir l'interès de la sèrie. *The Big Bang Theory* sobreviu essencialment gràcies a l'humor, als gags que se succeeixen un rere l'altre. Mentre els guionistes segueixen esmolant l'enginy, riurem

amb les excentricitats d'en Sheldon i companyia unes quantes temporades més.

«ELS EXPERTS JA DIUEN  
QUE LA MEMÒRIA HA  
CANVIAT DES QUE EXISTEIX  
GOOGLE, PERÒ COM  
SERIA LA NOSTRA VIDA  
I EL NOSTRE CERVELL  
SI POGUÉSSIM REVIURE  
RECORDS AMB TOT LUXE DE  
DETALLS?»

#### ■ CIÈNCIA D'ESTAT

Richard Feynman, que va ser declarat deficient mental per l'exèrcit dels Estats Units i va guanyar el premi Nobel de Física, va ser, també un dels científics que, ben conscient del que feia, va participar en la construcció de les bombes atòmiques que es van llançar a Hiroshima i Nagasaki. Anys més tard, en adonar-se que es fabricarien moltes

més bombes, i que en aquest context no tenia sentit construir res, ni tan sols un pont, perquè de segur que tard o d'hora acabaria destruït, va caure en un estat depressiu. El conflicte ètic que va assotar Feynman, és a dir, el del coneixement i l'ús que se'n fa, és un dels temes principals de *Manhattan*, una sèrie que, després d'uns crèdits formidables tant des del punt de vista gràfic com narratiu, recrea el moment en què, al costat de Feynman, les ments més brillants dels Estats Units es van concentrar en un erm al mig del desert de New Mexico per construir la bomba atòmica abans que els nazis.

*Manhattan* és una sèrie amb ressonàncies kafkianes: centenars de científics aïllats de tot, al mig del no res, sotmesos a disciplina militar i secrets d'estat, treballen en càlculs parcials i descontextualitzats per evitar que la informació s'escampi, i fan més hores que el rellotge sota pressió sense poder compartir res del que els succeeix amb les seves famílies. Hi ha una escena en què un



BBC America

*Orphan Black* segueix una dona que, casualment, comença a descobrir l'existència d'altres dones idèntiques a ella. Com a marc científic en què es desenvolupa l'acció hi trobem el codi genètic com a patent i el clonatge com a procés de producció comercial.

dels científics necessita desfogar-se i confessa, a una nativa que no l'entén, que està construint una bomba atòmica.

A *Manhattan* hi ha, doncs, barrejada amb alta política, un cert grau de paranoia, sospites i trames d'espionatge i contraespionatge, molta ciència. Els protagonistes, alguns dels quals retraten personatges reals com Robert Oppenheimer o Niels Bohr, mantenen discussions científiques acalorades davant de pissarres curulles d'equacions i fan referències a treballs publicats per altres científics contínuament.

La cursa cap a la bomba, a més, no es produeix només entre nord-americans i nazis sinó que també es fomenta dins del mateix projecte Manhattan, en què dos grups de recerca competeixen per arribar a una bomba funcional. Les tensions que genera aquesta competició són també un dels aspectes amb més potència narrativa de la sèrie, unes tensions que la condueixen cap a un esclat dramàtic al final de la primera temporada.

### ■ QUI SÓC?

Capítols titulats amb cites de *L'origen de les espècies* de Darwin, el codi genètic com a patent i el clonatge com a procés de producció comercial. Aquest és el marc científic en què es desenvolupa *Orphan Black*,



En la sèrie *The Knick* els metges estan obligats a investigar i innovar. Si no ho fan se'ls mor la gent a les mans, en sales d'operacions amb graderies on els professionals presenten les noves tècniques al seus col·legues.

un thriller de ciència-ficció intrigant, ràpid i amb personatges ben construïts. La sèrie segueix una dona que, casualment, comença a descobrir l'existència d'altres dones idèntiques a ella. Quan un grup de persones genèticament idèntiques es troben per primera vegada, apareix de manera natural el tema de la identitat. Quin paper tenen els gens a fer-nos qui som i com som? Quin paper hi tenen altres circumstàncies? Qui ens ha fet així i per què? Si ho ha fet per motius comercials, què té a veure això amb l'ètica que ens han ensenyat a les escoles? Totes aquestes preguntes traspalsen els personatges principals de la sèrie, que lluiten per donar-hi resposta enmig de conspiracions, persecucions i amenaces. Uns personatges que, encarnats

tots per la mateixa actriu, Tatiana Maslany, en una sèrie d'interpretacions prodigioses, aconseguen transmetre el desconcert que tots hem sentit alguna vegada quan, potser mirant de fit a fit una nit clara i estrellada, ens hem preguntat, plens de dubtes, qui som.

### ■ DOCTOR THACKERY & LADY COCAINE

Després de sèries com *Grey's Anatomy* o *House*, alguns serièfils sospitaven que el drama mèdic patia un cert esgotament. N'hi va haver prou amb els cinc primers minuts de *The Knick* perquè, amb els ulls com taronges,



AMC



s'adonessin que el gènere reviscolava com un malalt d'infart a qui s'aplica un desfibril·lador.

*The Knick* està ambientada a la Nova York de principis del segle XX i se centra en l'hospital The Knickerboxer, un hospital per a rics situat en un barri pobre. Aquesta dualitat inicial dóna peu a una sèrie plena de contrastos i dobles vides: el director corrupte de l'hospital, una monja que practica avortaments il·legals, una infermera tímida que utilitza cocaïna per augmentar el plaer sexual i el mateix protagonista, el doctor Thackery, un home brillant, atractiu, arrogant i profundament addicte a la cocaïna en vena i a l'opi, que amb prou feines és capaç de trobar-se un bocí de pell lliure de crostes on punxar-se.

*The Knick* s'articula a partir de la recerca de frontera que es fa a l'hospital, una recerca sempre arriscada que treballa en el límit del coneixement. A *The Knick*

aquest risc esdevé màxim perquè el fracàs implica la mort de malalts. I aquest element de pressió funciona, al llarg de la sèrie, com un ressort dramàtic molt eficaç. Els metges estan obligats a investigar, a descobrir i a innovar. Si no ho fan, se'ls mor la gent a les mans, sovint en públic, en sales d'operació amb graderies on els metges presenten les noves tècniques als seus col·legues.

*The Knick* compta, a més, amb una estètica ben particular: la majoria d'escenes estan il·luminades amb espelmes, i això fa que els personatges apareguin sota una llum que accentua els contrastos. La música, electrònica, contrasta amb els carros de cavalls, els barrets de copa i les patilles de l'època. Aquest plantejament estètic, que inclou la llum i la música, contribueix a reforçar els contrastos d'una sèrie plena de clarsobscurs: la doble vida dels personatges, la corrupció en el funcionament d'un hospital i, finalment, la medicina honrosa que salva vides però que a vegades és també un espectacle obert al públic.

#### ■ LA QUÍMICA DEL MAL

Quan a Walter White, un professor de química amb una dona embarassada i un fill amb paràlisi cerebral, li diagnostiquen càncer de pulmó, l'assegurança no li cobreix el tractament. Walter White decideix, aleshores, utilitzar els seus coneixements de química per sintetitzar metamfetamina, i obtenir així diners per pagar-se el tractament i assegurar el futur de la família. D'aquesta manera arrenca *Breaking Bad*. Des de bon principi, per tant, queda clar que la ciència representa un paper clau a la sèrie. Fins i tot els títols de crèdit segueixen una estètica basada en la taula periòdica. I de seguida es veu que Walter White utilitza la química no només per produir metamfetamina, sinó també per resoldre problemes i progressar com a productor i traficant de droga. Però *Breaking Bad* va molt més enllà d'aquest ús prometeic de la ciència i també la utilitza per crear línies narratives que confereixen al relat els acabats i l'ambició de l'obra d'art perfecta. En un dels primers capítols, Walter White explica als seus alumnes la quiralitat, un concepte fonamental de química que prové del terme grec per designar la paraula *mà*: de la mateixa manera que les mans dreta i esquerra són imatges especulars l'una de l'altra, idèntiques però oposades, alguns compostos químics poden presentar dues formes que són també, a escala molecular, imatges especulars l'una de l'altra; tot i semblar iguals, aquestes dues formes no es comporten de la mateixa manera. Walter White conclou el discurs recitant com una lletania les paraules *quiral*, *quiralitat*, *imatges especulars*, *actiu*, *inactiu*, *bo* i *dolent*. I així, en aquesta escena memorable, mitjançant una lliçió inofensiva de



La ciència representa un paper clau en *Breaking Bad*. Walter White, el protagonista de la sèrie, utilitza la química no només per produir metamfetamina, sinó també per resoldre problemes i progressar com a productor i traficant de droga.

«'BREAKING BAD' VA MOLT MÉS ENLLÀ DE L'ÚS PROMETEIC DE LA CIÈNCIA I TAMBÉ LA UTILITZA PER CREAR LÍNIES NARRATIVES QUE CONFEREIXEN AL RELAT ELS ACABATS I L'AMBICIÓN DE L'OBRA D'ART PERFECTA»

química, es prefigura la futura naturalesa dual del professor Walter White i el seu doble, Heisenberg, el traficant de metamfetamina en què es converteix, un individu cruel i calculador que ben aviat oblidava l'objectiu inicial de pagar-se un tractament i queda corcat per un afany irrefrenable de poder. A més, per acabar-ho d'arrodonir, resulta que la metamfetamina és una molècula quirals. Només una de les formes és efectiva com a droga. L'altra s'utilitza en medicaments contra els refredats vulgars.

### ■ ADAPTACIÓ A L'INFERN

Steve Buscemi, amb la galta ensangonada, foradada per una bala, escridassa un individu impassible que endrapa cereals maquinalment al davant d'una telenovel·la i que acabarà etzibant-li una destrallada al cap abans de passar-lo per una trituradora de llenya. Vint anys enre, escenes com aquesta van fer de *Fargo* una pel·lícula immortal. Per això, l'anunci que els germans Ethan i Joel Coen produirien una sèrie titulada, també, *Fargo*, es va entomar amb un punt d'escepticisme. Després de la primera temporada, però, l'escepticisme s'ha esfumat i queda només una estupefacció glaçada i ganes de més.

L'acció de *Fargo* succeeix en un llogaret de Minnesota colgat per la neu on l'arribada d'un individu misteriós coincideix amb una sèrie de crims que la policia comença a investigar. Ja només els crèdits presagien personatges solitaris que, en un entorn hostil, glaçat, han de patir algun tipus de desgràcia sanguinolenta. Un dels temes fonamentals de la sèrie és el mal, que irromp des de l'exterior en una comunitat d'aparença plàcida, innocent, i que actua com a detonant per activar el costat fosc que hi havia, latent, potser atuit per la cruessa de l'hivern, dins mateix de la comunitat. En el capítol clau de la primera temporada, el novingut misteriós, Lorne Malvo, és interrogat pel cap de la policia local i se'n surt a base de mentides. Quan és a punt d'abandonar la comissaria, un policia bon jan s'hi encara i li demana com pot mentir amb tanta tranquil·litat. Malvo, acompanyat per un crescendo musical, se li acosta i, al seu torn, li pregunta, enigmàtic, si sap per



Fa vint anys escenes com la de la imatge van fer de *Fargo* una pel·lícula immortal. Per això, l'anunci que els germans Coen produirien una sèrie amb el mateix títol es va entomar amb un punt d'escepticisme.

**«EL MÓN DE 'FARGO' ES DIVIDEIX EN UN AMBIENT EXTERIOR INHÒSPIT, PRÀCTICAMENT INHABITABLE, I EN UNA SÈRIE DE REFUGIS INTERIORS CONSTRUÏTS PELS HOMES QUE SÓN, COM HO ERA LA SABANA PER ALS NOSTRES AVANTPASSATS, UNA JUNGLA FARCIDA DE DEPREDADORS»**

construïts pels homes que són, com ho era la sabana per als nostres avantpassats, una jungla farcida de depredadors que cal distingir entre els tons de verd. És evident que en aquest context no calen gaires interferències externes, per molt misterioses i malvades que siguin, perquè es desencadeni la barbàrie. ☺

PER SABER-NE MÉS:

Cascajosa, C. (Ed.) (2007). *La caja lista: televisión norteamericana de culto*. Barcelona: Laertes.

Carrión, J. (2011). *Teleshakespeare*. Madrid: Errata naturae editores.

De la Torre, T. (2015). *Séries de culto*. Barcelona: Timun Mas.

Martin, B. (2014). *Hombres fuera de serie*. Barcelona: Ariel.

**Toni Pou** és escriptor i divulgador científic. Autor del llibre *On el dia dorm amb els ulls oberts* (Empúries, 2011 i Anagrama, 2013), ha estat guardonat amb el Premi Godó de Periodisme d'Investigació i Reportatge i el Premi Prisma al millor llibre de divulgació científica a Espanya. Ha col·laborat en mitjans de comunicació com *Ara*, *El Temps* i *Avui*. És també comissari de l'exposició itinerant «L'Àrtic es trenca», produïda per l'Obra Social La Caixa.